

MANGEL PÅ ARBEJDSKRAFT

August 2017

MANGEL PÅ ARBEJDSKRAFT 2017

© Dansk Arbejdsgiverforening

Ansvarsh. red. Jørgen Bang-Petersen

Grafisk produktion: Dansk Arbejdsgiverforening

Udgivet: August 2017

Indhold

1.	Arbejdskraftsmangel koster produktion og arbejdspladser	6
2.	Det kan hurtigt gå galt igen	10
3.	Skæv fordeling af ledige	11
4.	Matchningsproblemer på arbejdsmarkedet	14
5.	Flere skal tættere på arbejdsmarkedet	17
6.	Stort virksomhedsengagement i beskæftigelsesindsatsen	19
7.	Ressourcer på arbejdsmarkedet	22
	Litteratur	25

Flere virksomheder mangler medarbejdere – produktion og vækst hæmmes

DA-forslag

Dansk økonomi er kommet fri af krisen, og manglen på arbejdskraft tager til.

Konsekvensen af arbejdskraftmangel er, at produktionen begrænses, og at Danmark går glip af beskæftigelse og øget velstand.

De ledige ressourcer på arbejdsmarkedet er begrænsede. Det gælder i Danmark, men også i vores nabolande, hvor andelen af ledige stillinger også vokser.

Selv om ledigheden er faldende, er der stadig områder eller faggrupper, hvor der er mange ledige. Det er en udfordring, at ledige i deres jobsøgning koncentrerer jobsøgningen til job forholdsvis tæt på bopælen, og at hver 6. ledig reelt ikke er til rådighed for arbejdsmarkedet.

Kommunerne skal derfor styrke samarbejdet og give høj prioritet til indsats, som matcher den tilgængelige arbejdskraft med virksomhedernes arbejdskraftbehov.

Der er samtidig brug for politiske initiativer, som har vægt i forhold til de store udfordringer, som virksomhederne står over for. Det er ikke nok med justeringer i indsatsen over for ledige. Tiltag skal være rettet i mod langt flere og bidrage til en større arbejdsstyrke.

DA foreslår derfor følgende initiativer:

1. Virksomhedernes muligheder for også at rekruttere kvalificerede arbejdskraft fra lande uden for EU skal udvides og gøres langt enklere for den enkelte virksomhed.
2. Langt flere flygtninge og indvandrere, der er i Danmark, skal være en del af arbejdsmarkedet.
3. En større andel kontanthjælpsmodtagere skal indgå i arbejdsstyrken og i arbejde.

1. Arbejdskraftmangel koster produktion og arbejdspladser

Fri af krisen

Arbejdsmarkedet udvikler sig positivt, og virksomhedernes produktion er stigende. Dansk økonomi er kommet fri af den økonomiske krise.

Virksomhederne har i større omfang behov for arbejdskraft. Beskæftigelsen i den private sektor er steget siden foråret 2013, og virksomhederne oplever, at flere og flere job er vanskelige at besætte med de rette medarbejdere.

For den enkelte virksomhed betyder den forværrede rekrutteringssituation, at produktionen begrænses. Virksomhederne risikerer dermed at gå glip af fremtidige ordrer og øget indtjening.

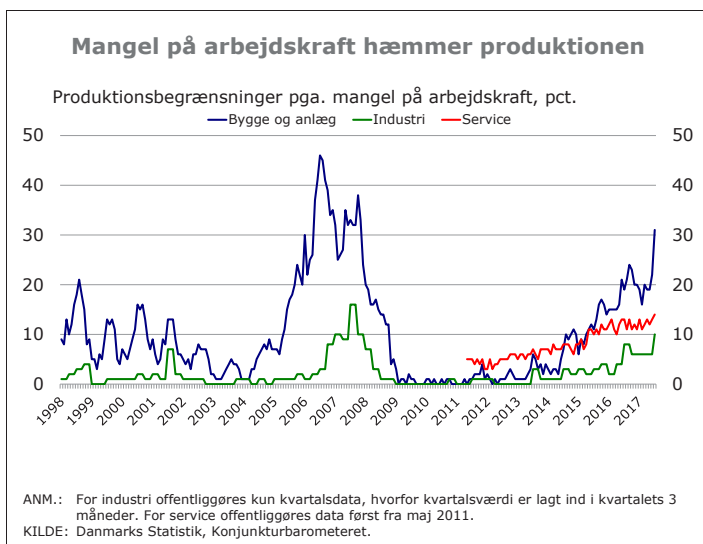
Produktionen begrænses

For Danmark betyder mangel på arbejdskraft en reduceret beskæftigelse og begrænset økonomisk vækst.

Manglen på arbejdskraft minder om tiden midt i 00'erne, hvor andelen af virksomheder med produktionsbegrænsninger steg meget hurtigt.

I løbet af blot halvandet år fra 2005 oplevede virksomhederne en mangedobling af produktionsbegrænsninger på grund af mangel på arbejdskraft. Den aktuelle tendens er, at virksomhederne igen oplever, at de i stigende omgang begrænses i deres aktiviteter, jf. figur 1.

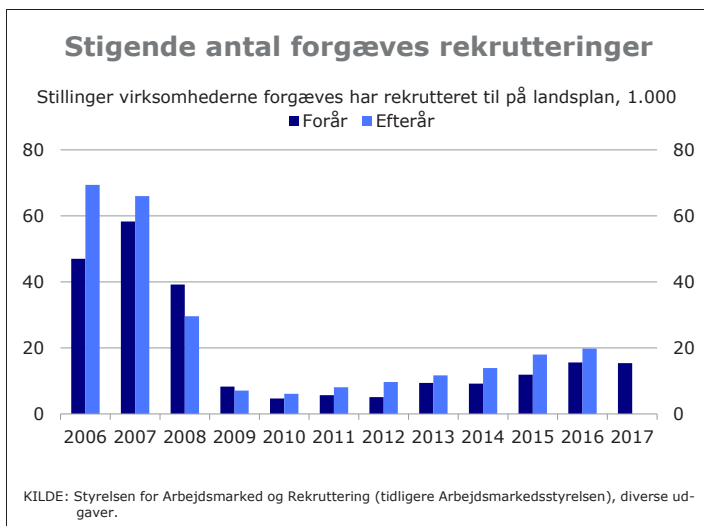
Figur 1

Beskæftigelsesministeriets opgørelse over virksomhedernes forgæves rekrutteringer viser stigende rekrutteringsudfordringer. Undersøgelsen fra foråret 2017 viser et samlet antal forgæves rekrutteringer på godt 15.000.

Siden lavpunktet i antallet af forgæves rekrutteringer i foråret 2010 er omfanget af forgæves rekrutteringer mere end tredoblet, jf. figur 2.

Figur 2

Hver 5. rekruttering har været forgæves

Virksomheder, som i undersøgelsesperioden på 2 måneder havde haft et rekrutteringsbehov, udgør omkring 30 pct. af virksomhederne i Danmark. Sættes de forgæves rekrutteringer på godt 15.000, som blev oplevet af 6 pct. af virksomhederne, i forhold til de virksomheder, som havde et rekrutteringsbehov, er det omkring hver 5. virksomhed med et rekrutteringsbehov, som har oplevet ikke at kunne få de medarbejdere, de ønsker sig, jf. rekrutteringsundersøgelsen fra foråret 2017.

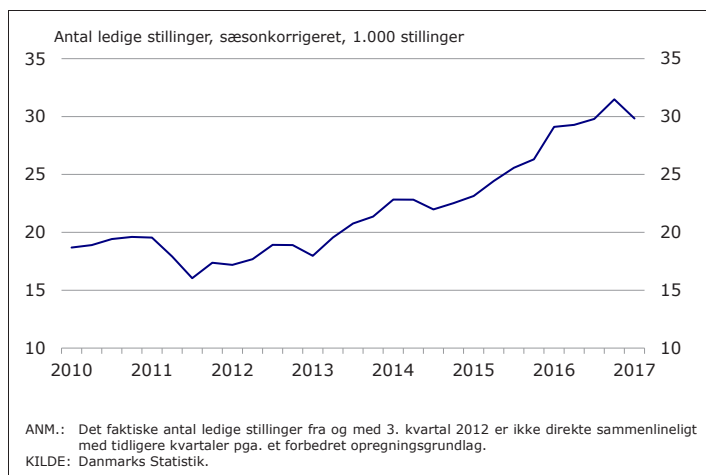
Mangel begrænser produktionen

Rekrutteringsundersøgelsen gør det tydeligt, at mangel på arbejdskraft har negative konsekvenser for dansk økonomi. 2.600 virksomheder, der i rekrutteringsundersøgelsen fra foråret 2017 har rekrutteret forgæves, oplyser, at mangel på arbejdskraft har betydet tab af ordrer.

Der bliver flere og flere ledige stillinger

Antallet af ledige stillinger inden for de brancher, hvor private virksomheder udgør hovedparten af beskæftigelsen, udvikler sig til ugunst for virksomhederne. Siden undersøgelsens start i 2010 er udviklingen gået i retning af, at andelen af ledige stillinger stiger, og der bliver flere og flere ledige stillinger, jf. figur 3.

Figur 3

I løbet af en 5-års periode er antallet af ledige stillinger vokset med ca. 10.000 og udgør nu omkring 30.000 stillinger.

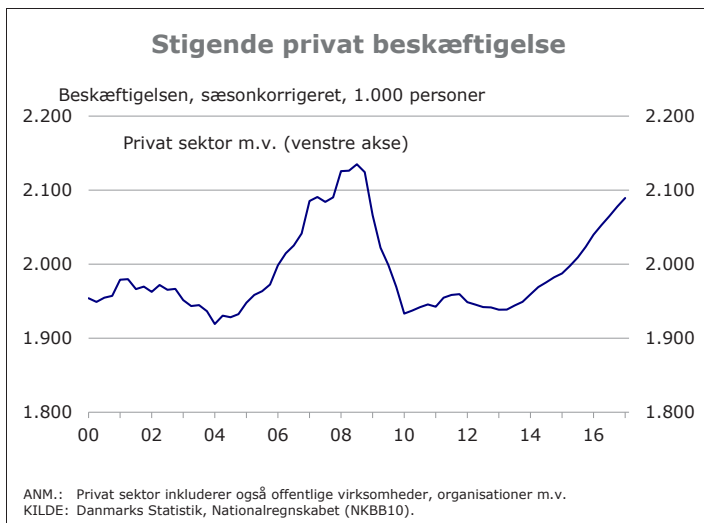
Jobvækst og arbejdskraftmangel særligt i den private sektor

4.000 i job hver måned

Det seneste år har der i den private sektor været en betydelig stigning i beskæftigelsen. Hver måned i gennemsnit er beskæftigelsen i den private sektor øget med over 4.000 personer.

Beskæftigelsen i den private sektor er siden foråret 2013 steget med godt 150.000 personer. De private virksomheder beskæftigede i starten af 2017 omkring 2.089.000 personer, jf. figur 4.

Figur 4

Privat sektor ramt af rekrutteringsudfordringer

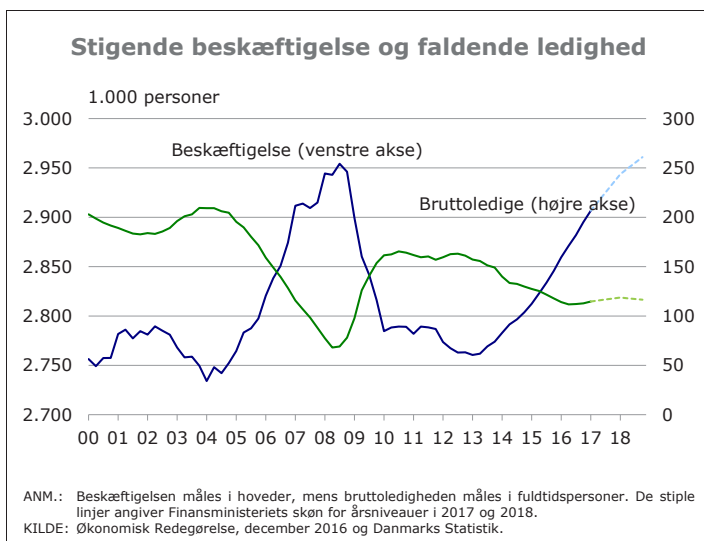
Det er i den private sektor, at det er sværest at rekruttere den arbejdskraft, som virksomhederne ønsker. De brancher, som typisk hører til i den private sektor, står for mere end 85 pct. af de forgæves rekrutteringer i rekrutteringsundersøgelsen fra foråret 2017.

2. Det kan hurtigt gå galt igen

Tallene skal opdateres

Regeringen forventer, at beskæftigelsen stiger med yderligere godt 50.000 personer i løbet af 2017 og 2018, og at der fortsat vil være en faldende ledighed. Det betyder, at der bliver færre og færre ledige, som virksomhederne kan rekruttere ny arbejdskraft blandt, jf. figur 5.

Figur 5

Match mellem udbud og efterspørgsel

Med en ledighed på omkring 116.000 fuldtidspersoner burde der dog stadig være et vist potentiale for virksomhederne til at finde en del af deres nye arbejdskraft blandt ledige. Det forudsætter imidlertid, at der kan etableres en tættere kobling imellem udbuddet og efterspørgslen efter arbejdskraft på arbejdsmarkedet.

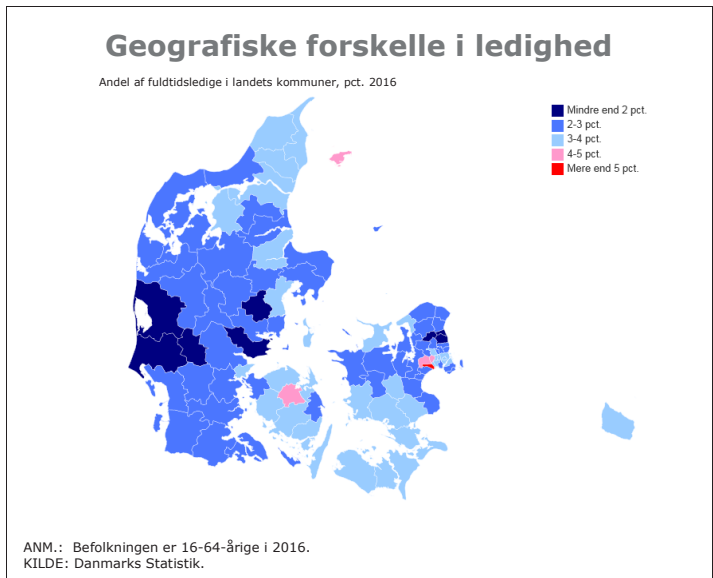
3. Skæv fordeling af ledige

Ledigheden er faldet over hele landet, men der er en skæv geografisk fordeling af ledigheden. Der er store kommunale forskelle, der betyder, at der kan være et arbejdskraftspotentiale i nogle dele af landet, som med fordel kan bringes i spil over for virksomheder, som andre steder i landet står og mangler arbejdskraft.

Høj ledighed i universitetsbyer

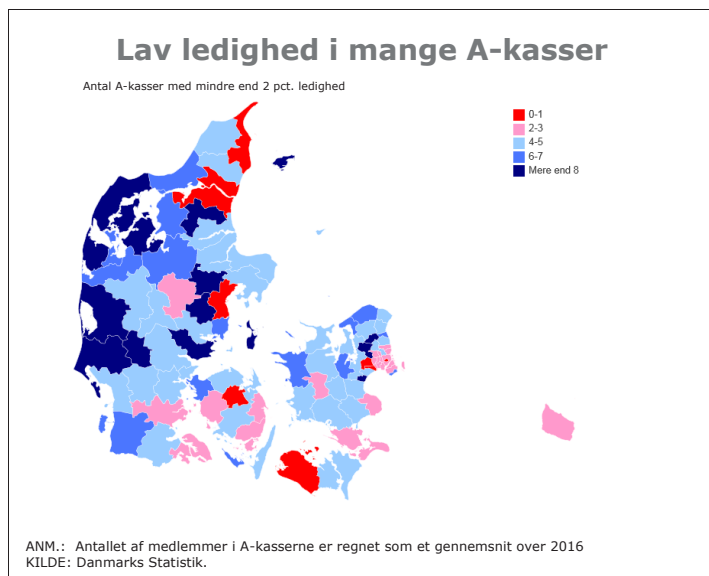
I visse dele af Vestjylland og i dele af Nordsjælland er ledighedsprocenten under 2 pct., mens den er noget højere i de større kommuner som København, Aarhus, Aalborg og i særdeleshed Odense, jf. figur 6.

Figur 6

Nogle steder i landet er ledigheden meget lav inden for visse typer af faglært arbejdskraft, men der er også steder med højere ledighed. Det tyder på, at der også inden for forskellige fagområder er et potentiale i forhold til bedre geografisk mobilitet. I flere kommuner, særligt i det vestlige Jylland, er ledigheden inden for hver 3. a-kassegruppe under 2 pct., jf. figur 7.

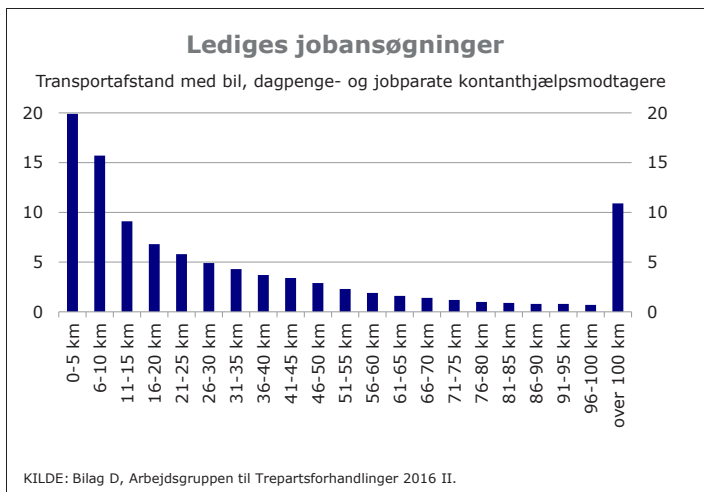
Figur 7

En væsentlig del af arbejdskraftmanglen kan afhjælpes gennem en høj geografisk mobilitet, hvor ledige fra en del af landet får job i andre dele af landet.

Lediges faktiske jobsøgning viser, at omkring halvdelen af lediges jobsøgninger er til job, hvor transportafstanden med bil er højst 20 km, jf. figur 8.

Figur 8

Rådighedsreglerne forudsætter mobilitet

Ledige, som er mellem- og højtuddannede, skal efter reglerne uanset transporttid kunne overtage arbejde over alt i landet, hvis det er nødvendigt for at få ledige stillinger besat. Andre ledige skal de første 3 måneder i ledigheden tage job, som kan nås inden for 3 timer med offentlig transport. Herefter og i særlige situationer med 4 timer eller mere.

4. Matchningsproblemer på arbejdsmarkedet

Selv om ledigheden er lav, er der til en række stillingsbetegnelser mange ledige, som giver udtryk for, at de kan varetage jobbene.

Samtidig med, at et større antal ledige giver specifikt udtryk for at ville arbejde inden for bestemte typer job, så er der virksomheder, som har svært ved at finde medarbejdere til job inden for de samme stillingsbetegnelser. Det danske arbejdsmarked er således præget af en række paradoks- eller matchningsproblemer, jf. tabel 1.

Tabel 1

Problem at finde medarbejdere på trods af mange ledige		
Stillinger med de største rekrutteringsudfordringer, forår 2017	Forgæves rekrutteringer	Ledige
Tømrer	617	607
Programmer og systemudvikler	534	763
Murer	420	261
Kok	290	746
VVS-montør	261	132
Salgskonsulent	1.273	1.292
Rengøringsassistent	261	8.062
Butiksassistent	316	6.664
Social- og sundhedsassistent	303	703
Elektriker	532	317

ANM.: Ledige omfatter personer med mere end 3 måneders ledighed (arbejdskraftreserven). Er den ledige registreret sig som arbejdssøgende til flere stillingsbetegnelser, indgår personen som ledig til hver stilling.

KILDE: Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, Rekruttering, forår 2017.

De samme matchningsproblemer er også tydelige inden for stillingsbetegnelser, der ikke kræver nogen særlige uddannelsesmæssige kvalifikationer, jf. tabel 2.

Tabel 2

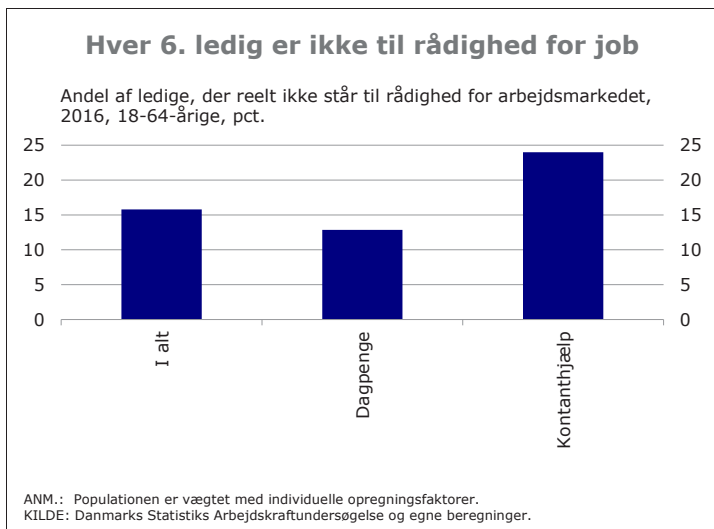
Rekrutteringsudfordringer for ufaglært arbejdskraft		
Stilling, forår 2017	Forgæves rekrutteringer	Ledige
Rengøringsassistent	261	4.821
Chauffør, fragt, distribution, blandet kørsel	202	1.300
Taxichauffør	188	198
Serveringsmedarbejder	164	147
Landbrugsmedhjælper	160	294
Gulvlægger	150	62
Tjener	127	584
Lager- og logistikmedarbejder	107	4.922
Butiksmedhjælper	102	2.926
Vagt	98	199

ANM.: Ledige omfatter personer med mere end 3 måneders ledighed. Ledige, som er registreret arbejdssøgende til flere stillingsbetegnelser, indgår vægdet i den enkelte stilling.
 KILDE: Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, Rekrutteringsanalyse, forår 2017 og Arbejdsmarkedsbalancen.dk for ufaglærte stillingsbetegnelser.

Det er væsentligt for at få et job, at ledige aktivt søger arbejde. I arbejdskraftundersøgelsen spørger Danmarks Statistik ledige om, hvordan de søger job: Er den ledige aktivt jobsøgende ved at have søgt job inden for de seneste 4 uger, er den ledige i stand til at starte på job inden for 2 uger, og ønsker den ledige sig et arbejde.

De lediges egne svar viser, at hver 6. ledig ikke lever op til betingelserne for at være reelt til rådighed for arbejdsmarkedet, jf. figur 9.

Figur 9

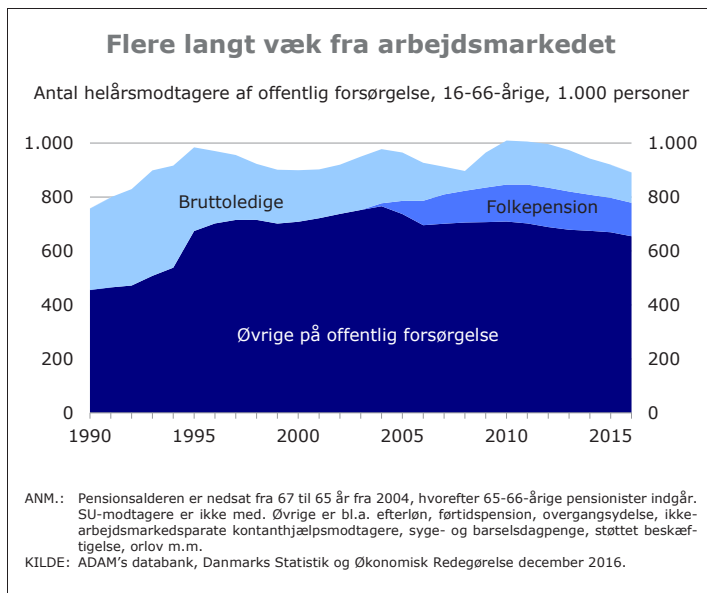
Arbejdskraftundersøgelsens definitioner af kravene for at være til rådighed er mindre vidtgående end de krav, som er fastsat i rådighedsreglerne, og som er betingelsen for at stå til rådighed for arbejdsmarkedet og dermed også betingelsen for at kunne modtage dagpenge.

5. Flere skal tættere på arbejdsmarkedet

Danmark står i dag dårligt rustet til at honorere en øget efterspørgsel efter arbejdskraft. Der er færre ledige, som er klar til at tage et job end for 25 år siden.

Det skyldes ikke, at der er færre på offentlig forsørgelse. Årsagen er tværtimod, at flere og flere modtager en offentlig forsørgelse, hvor der ikke forudsættes, at de er til rådighed for arbejdsmarkedet, jf. figur 10.

Figur 10

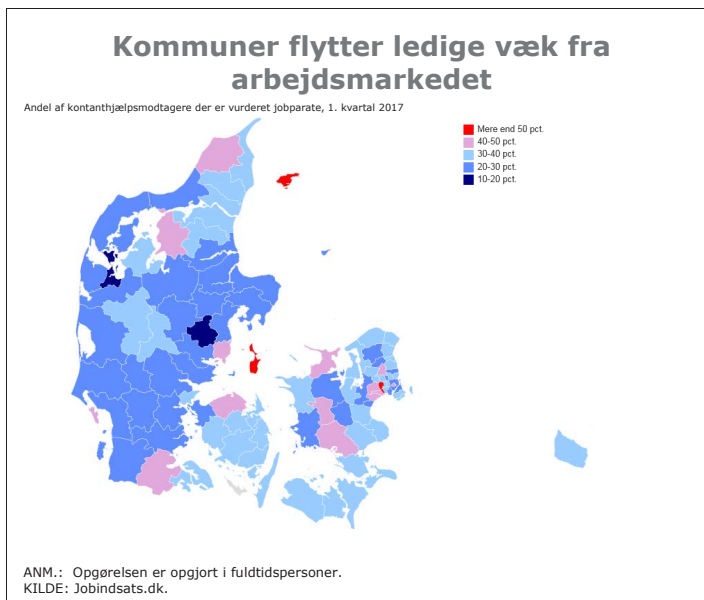
Det gør risikoen for mangel på arbejdskraft større, fordi de som er med i arbejdsstyrken, udgør en mindre andel af de offentlige forsørgede end tidligere.

Vurderingen af, om personer på offentlig forsørgelse er klar til arbejdsmarkedet, afhænger af jobcentrenes administration og i den måde, ydelser og beskæftigelsessystemet er indrettet på.

Store kommunale forskelle

Der er f.eks. stor forskel på, hvordan jobcentrene vurderer ydelsesmodtageres jobparathed. I nogle kommuner er andelen af kontanthjælpsmodtagere, som vurderes klar til job, under 20 pct., mens det i andre kommuner er mere end 40 pct., jf. figur 11.

Figur 11

Det er en udfordring, at en del kommuner i gennem deres praksis trækker personer længere væk fra arbejdsmarkedet og dermed bidrager til en marginaliseringsproces, som afskærmer personer fra arbejdsmarkedet.

Læring mellem kommuner

Mulighederne for at komme i job er gode. Det gælder også for modtagere af kontanthjælp og integrationsydelse. Hvis resultaterne for de kommuner, som gør det bedst, overføres til landets øvrige kommuner, vil 10.000 flere fra den gruppe kunne være i job.

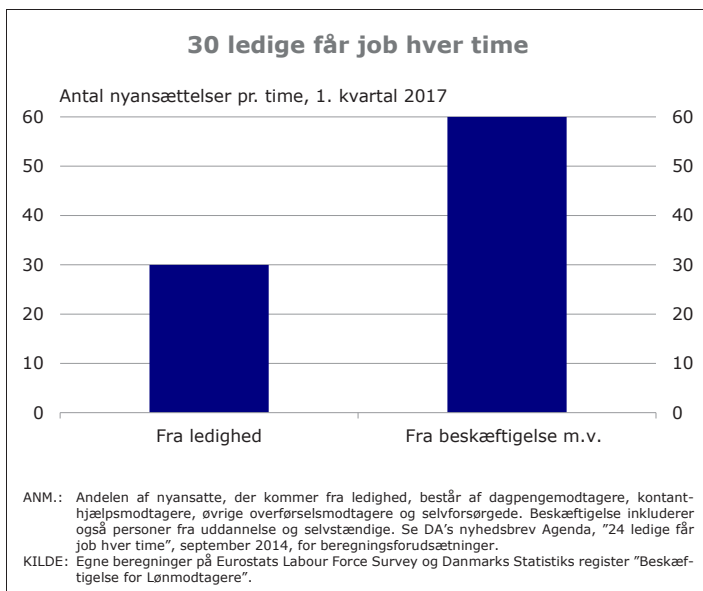
6. Stort virksomhedsengagement i beskæftigelsesindsatsen

Den dynamik, som er på arbejdsmarkedet, afspejler sig også i, at virksomheder i stort omfang ansætter medarbejdere fra ledighed.

30 ledige kommer i job hver time

Den seneste opgørelse viser, at der hver time er 30 personer, som får job i enten offentlige institutioner eller i private virksomheder uden at komme direkte fra et andet job eller fra uddannelse. Det svarer til, at ca. en tredjedel af de nyansatte kom fra ledighed m.v., jf. figur 12.

Figur 12

Samtidig tager virksomhederne også et medansvar og har et stort engagement i beskæftigelsesindsatsen.

Støttet beskæftigelse i private virksomheder er vejen til job

I udredningen fra ekspertgruppen om den aktive beskæftigelsesindsats slås det fast, at "Måles effekten af de forskellige aktive indsatser i beskæftigelsesystemet på individniveau, findes der at private løntilskudsstillinger er det mest effektive instrument i den aktive indsats og der er stærk evidens for, at det hjælper de ledige til en bedre arbejdsmarkeds-tilknytning."

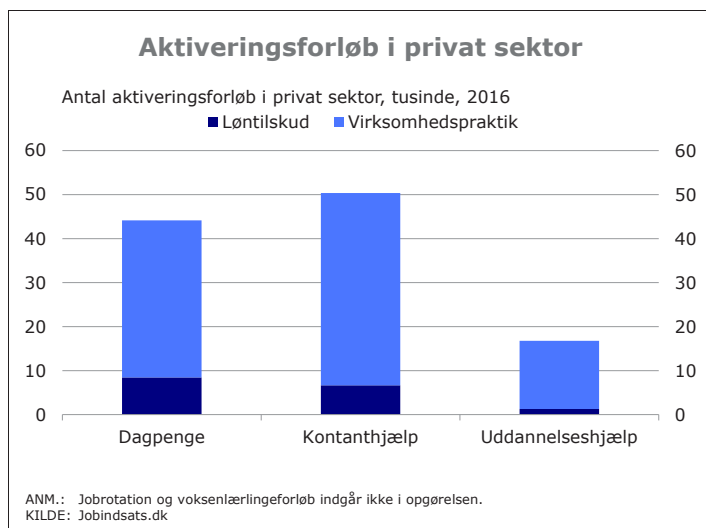
Ekspertgruppen gør ligeledes opmærksom på, at de virksomhedsrettede tilbud medfører mulighed for netværk og opkvalificering for den ledige, men at der også er risiko for fastholdelse i ledighed.

Endelig gør ekspertgruppen opmærksom på, at for samfundet som helhed giver privat løntilskud overskud. Derudover findes der indikation for, at løntilskudsjob ikke fortrænger ordinære arbejdspladser.

110.000 årlige forløb

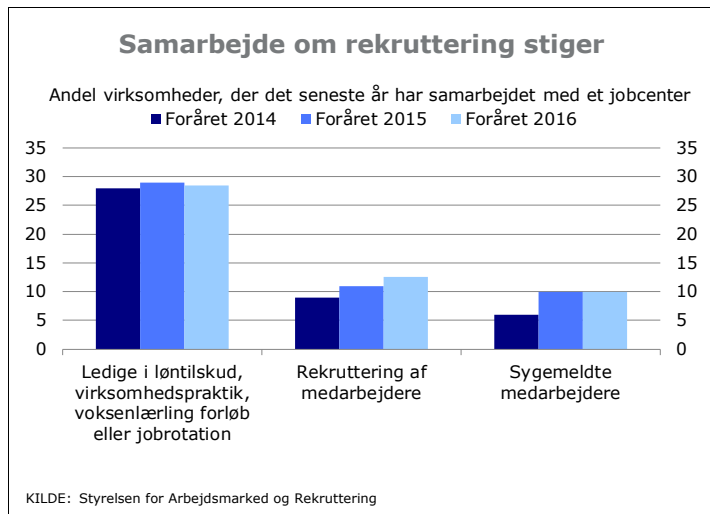
I løbet af et år har der i private virksomheder været mere end 110.000 forløb, hvor dagpenge- eller kontanthjælpsmodtagere har været i virksomhedspraktik eller modtaget løntilskud, jf. figur 13.

Figur 13

Knap 30 pct. af de virksomheder, som indgik i rekrutteringsundersøgelsen i foråret 2016, havde et samarbejde med et jobcenter om virksomhedsrettede indsatser for ledige og andre ydelsesmodtagere, jf. figur 14.

Figur 14

Samtidig er der de senere år sket en udvikling, således at andelen af virksomheder, der samarbejder med jobcentrene i forbindelse med rekruttering, er øget med en tredjedel.

I en undersøgelsesperiode på 2 måneder i foråret 2016 var det omkring 12 pct. af virksomhederne, som havde et rekrutteringssamarbejde med jobcentrene. Det skal ses i sammenhæng med, at det i den samme periode var 69 pct. af landets virksomheder, som ikke havde et behov for at rekruttere nye medarbejdere.

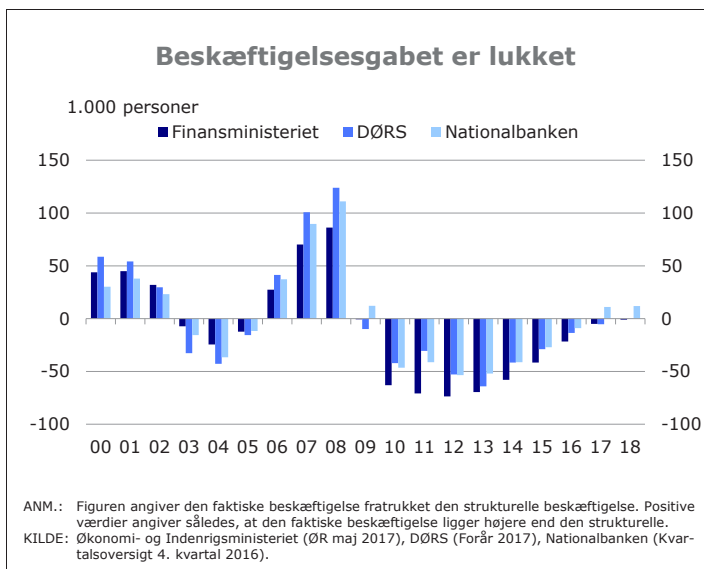
7. Ressourcer på arbejdsmarkedet

Blandt de institutioner, som forsøger at beregne et beskæftigelsesgab, er der en vis uenighed om, hvor mange ledige ressourcer der er til stede i økonomien, som kan afhjælpe en øget efterspørgsel efter arbejdskraft fra virksomheder.

Beskæftigelsesgabets lukker i 2017

Nationalbanken vurderer, at beskæftigelsesgabets allerede i løbet af 2017 er kommet forbi det punkt, hvor alle tilgængelige arbejdskraftressourcer på arbejdsmarkedet er brugt, jf. figur 15.

Figur 15

Der er dog stor enighed om, at arbejdsmarkedet udvikler sig i en retning, hvor beskæftigelsesgabets skrumper kraftigt ind. Beskæftigelsesgabets er en vurdering af, hvor meget arbejdskraft der er til rådighed for en øget efterspørgsel fra virksomheder.

Ikke nok arbejdskraftressourcer i Danmark

Det stiller store krav til beskæftigelsessystemet i bl.a. kommunerne, hvis en stor del af stigningen i beskæftigelsen på 50.000 personer frem til udgangen af 2018 skal klares gennem færre ledige, studerende på deltids og ikke arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere.

Beregning af beskæftigelsesgab

Det såkaldte arbejdsstyrkegap rummer personer, som ikke er i beskæftigelse og heller ikke er en del af den registrerede ledighed. Det er eksempelvis personer, som er i gang med en uddannelse, og som ikke har studenterjob, eller personer, som modtager offentlig forsørgelse uden at være en del af arbejdsstyrken (førtidspension, aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere m.v.), men som alligevel vurderes på sigt at kunne tage et job.

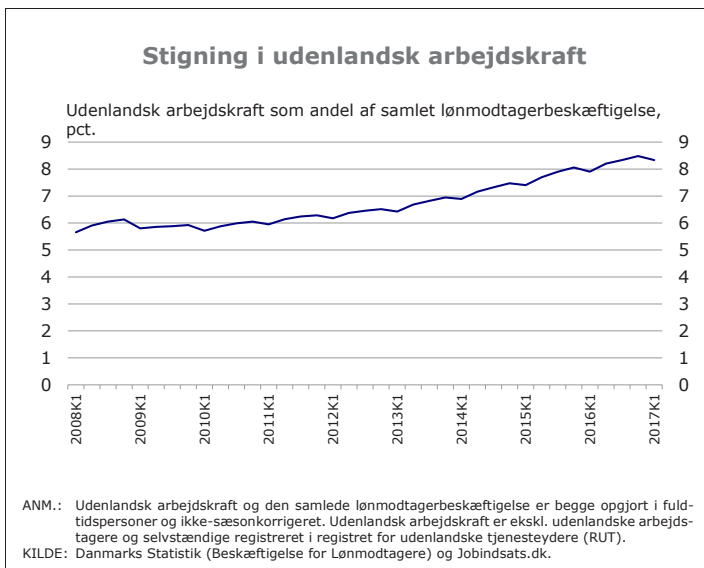
På samme måde opgøres et ledighedsgab, der viser, hvor langt ledighedstallet er fra et strukturelt niveau.

Samlet set udgør arbejdsstyrke- og ledighedsgabene (det såkaldte beskæftigelsesgab), hvor meget beskæftigelsen kan vokse uden at skabe alvorlige balanceproblemer på arbejdsmarkedet.

Arbejdskraft fra udlandet nødvendigt

Udenlandsk arbejdskraft er en vigtig ressource og afgørende for at fastholde produktion og arbejdspladser i Danmark. Udenlandsk arbejdskraft udgør godt 8 pct. af den samlede lønmodtagerbeskæftigelse, jf. figur 16.

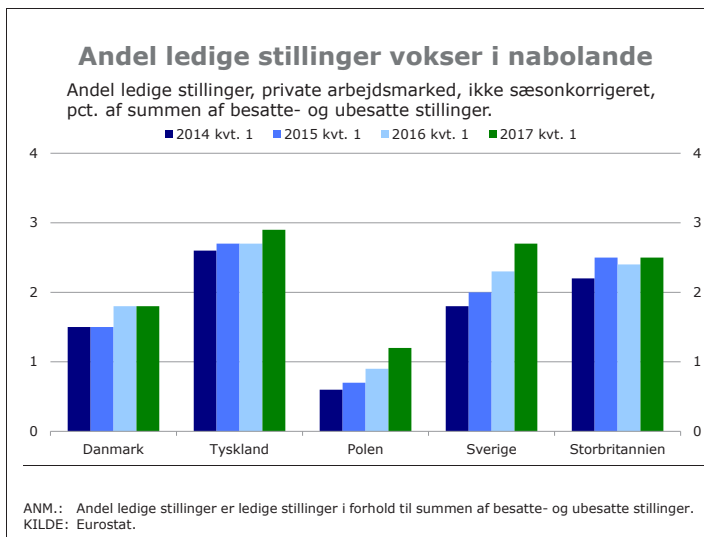
Figur 16

Også arbejdskraft i nabolande

Vores nabolande som Sverige, Polen og Tyskland oplever også, at situationen på arbejdsmarkedet strammer til. Antallet af ledige stillinger har i alle 3 lande udviklet sig i retning af en vanskeligere og vanskeligere rekrutteringssituation for virksomhederne i den private sektor, jf. figur 17.

Figur 17

Kampen om arbejdskraften er med andre ord skærpet, og det kan betyde, at tilgangen af arbejdskraft fra Danmarks nabolande bliver mere vanskelig for danske virksomheder de kommende år.

Litteratur:

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (tidligere Arbejdsmarkedsstyrelsen), diverse udgaver.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, Økonomisk redegørelse maj 2017.

DØRS, Dansk Økonomi, Forår 2017.

Nationalbanken, Kvartalsoversigt 4. kvartal 2016.

Arbejdsmarkedsbalancen.dk.

Agendaanalyse, Kontanthjælpspotentiale: 10.000 flere kunne komme i job om året, 11. april 2017.

Ekspertgruppen om udredning af den aktive beskæftigelsesindsats, Veje til job – en arbejdsmarkedsindsats med mening, februar 2014.

Analyse: Virksomhedernes samarbejde med jobcentre.

– og tilfredshed med jobcentrenes indsats, Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, oktober 2016.

DANSK ARBEJDSGIVERFORENING

Vester Voldgade 113

1790 København V

Tlf. 33 38 90 00

da@da.dk

da.dk